

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
УНІВЕРСИТЕТ ГРИГОРІЯ СКОВОРОДИ В ПЕРЕЯСЛАВІ

молодіжна громадська організація
«НЕЗАЛЕЖНА АСОЦІАЦІЯ МОЛОДІ»

студентське наукове товариство історичного факультету
«КОМІТЕТ ДОСЛІДЖЕННЯ ІСТОРІЇ ТА СУЧАСНОСТІ»

МАТЕРІАЛИ

XXVI Міжнародної науково-практичної інтернет-конференції
**«Проблеми та перспективи розвитку сучасної науки
в країнах Європи та Азії»**

30 квітня 2020 р.

ЗБІРНИК НАУКОВИХ ПРАЦЬ

Переяслав – 2020

СЕКЦІЯ: МИСТЕЦТВО

Маргарита Бесчастна, Тетяна Осадча
(Одеса, Україна)

ДО ПИТАННЯ ФОРМУВАННЯ ВИКОНАВСЬКОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ МУЗИЧНОГО МИСТЕЦТВА

Політичні й соціально-економічні реформи України зумовлюють удосконалення професійної підготовки фахівців - професіоналів, які володіють низкою особистісних і професійних якостей, необхідних для ефективної реалізації фахової діяльності, зокрема в мистецькій галузі. Підготовка сучасних вчителів музичного мистецтва до професійної діяльності в процесі навчання у вищих педагогічних закладах має здійснюватися як проектування майбутньої музично-педагогічної діяльності. Специфіка музично-педагогічної діяльності в тому, що вона вирішує педагогічні завдання засобами музичного мистецтва. Стосовно до музично-педагогічної освіти це означає необхідність формування професійної компетентності учителів музичного мистецтва. Тому першорядного значення у підготовці майбутніх учителів музичного мистецтва набуває удосконалення системи вищої освіти на компетентнісній основі (навідміну від існуючої накопичувальної моделі), що актуалізує пошук ефективних шляхів досягнення нової мети освітнього процесу – становлення компетентного професіонала через формування в нього професійних компетентностей як основи для створення цілісного образу майбутньої фахової діяльності.

У галузі мистецької освіти досліджено ряд питань щодо формування професійних компетентностей майбутніх учителів музичного мистецтва такими вченими як-от: А. Болгарський, О. Горбенко, О. Гребенюк, С. Грозан, Ю. Калініна, Л. Лабінцева, О. Ляшенко, О. Щолокова та багато ін. Означені педагоги вивчали проблеми становлення професійно-педагогічної компетентності учителів музичного мистецтва; залучення їх до процесу самоосвіти як однієї умови розвитку їх професійної компетентності; формування професійної компетентності майбутніх учителів музики в процесі виконавської діяльності тощо. Феномен «фахова компетентність» є синтезом предметних (музично-педагогічної, дослідницької, виконавської та ін.) взаємозв'язаних «компетентностей». Розглянемо спочатку поняття «компетентність». На думку академіка А. М. Богуш, компетентність – це комплексна характеристика особистості, яка вбирає в себе результати попереднього психічного розвитку: знання, вміння, навички, креативність, ініціативність, самостійність, самооцінку, самоконтроль [1]. Аналізуючи визначення категорії «компетентність», можна говорити про її дослідження І. Зимньої, А. Хуторським, Дж. Равенна та ін. Отже, на основі численних досліджень можна зробити висновок, що «компетентність» є багатовимірними поняттями [3]. У нашій статті ми проаналізуємо деякі особливості такого компонента професійної компетентності як виконавська компетентність. Виконавство - один з видів музично-художньої діяльності, особливий вид музично-творчої діяльності. Завдання виконавця пов'язані з необхідністю проникнення, розуміння характеру художнього образу і його інтерпретації для слухачів. Специфіка музичного мистецтва визначається тим, що передача задуми композитора слухачеві можлива під час виконання музичного твору. До того ж публічний виступ артиста об'єднує в собі і творчий процес, і продукт цього процесу, що відноситься до характерних особливостей виконавства. Відомо, що помилку у концертному виступі виконавця, вже неможливо виправити. З цим пов'язана інша особливість виконавської - можливість безпосереднього впливу публіки на хід творчого процесу. Всі перелічені ознаки є важливими характеристиками виконавського процесу.

Отже, узагальнюючи різні тлумачення компетентності та її видів, дослідник С. В. Грозан визначає виконавську компетентність як інтегративне утворення особистості, що має системну організацію, складну багаторівневу структуру і виступає як сукупність, взаємодія і взаємопроникнення особистісного, когнітивного, діяльнісного та рефлексивного компонентів, ступінь сформованості яких дозволяє музикантам-виконавцям ефективно здійснювати музично-виконавську діяльність. Виконавська компетентність забезпечує успішну реалізацію стимулюючої, інформаційної, орієнтаційної, трансляційної та регулятивної функцій. Вона оцінюється за такими критеріями як ступінь розвитку музично-творчих здібностей, емоційно-вольових якостей, мотиваційно-ціннісних орієнтацій, рефлексивно-виконавської позиції, ступіню сформованості компетенцій, системи знань, умінь, тощо [2, с. 157-158].

Таким чином, виконавська компетентність у контексті нашої статті являє собою сукупність взаємопов'язаних і взаємозалежних компонентів в музично-педагогічній виконавській діяльності вчителя музичного мистецтва. Розглядаючи виконавську компетентність у якості певної системи, слід виокремити такі важливі структурні компоненти даної компетентності як мотиваційно-ціннісній, контрольно-рефлексивний та когнітивно-операційний.

Детальніше розглянемо таку важливу структурну складову виконавської компетентності як когнітивно-операційний компонент (ступінь сформованості системи знань та умінь у контексті нашої статті - вокального виконавства) майбутнього учителя музичного мистецтва. Застосування терміну «виконавська компетентність» саме на даному етапі реформації цілком виправдано, особливо в зв'язку з необхідністю модернізації змісту освіти, тому що сучасна освіта орієнтується на активні методи оволодіння знаннями, розвиток творчих здібностей, на навчання застосовувати знання і вміння в професійній та повсякденному житті, адаптуватися до мінливих умов трудової діяльності та ін. Активне навчання припускає використання такої системи методів, яка спрямована на самостійне оволодіння студентами знаннями і вміннями в

процесі активної розумової і практичної діяльності Фактом є те, що в області вокального виконавства основними способами виконання виступають різні технології (звуковидобування, голосоведення); технічні вокальні прийоми і їх розвиток; інтерпретація виконуваного твору; створення індивідуального образу як комплекс оптимальних дій саме для вокальної діяльності.

В процесі сучасної підготовки майбутніх виконавців (вокалістів) змінюються форми роботи. В умовах модернізації традиційної системи навчання на зміну простому заучуванню екзаменаційного репертуару (примітивного «розучування пісні» за принципом навчання у системі «самодіяльності») приходять нові методи, коли дві третини процесу навчання присвячені підвищенню якості виконання і навичок володіння голосом. Саме у зміщенні акценту з розучування матеріалу на тривале і детальне опрацювання кожної складової професійної виконавської майстерності вокалістів (таких як технічні прийоми мелізматика, розвиток діапазону та гнучкості голосу, перевірка правильності вокальної позиції та ін.), тільки підвищує загальний професійний рівень студентів. Істотну роль у цьому процесі відіграють вокальні методики різних напрямків, знайомство з особливостями яких доповнює виконавську (вокальну) компетентність майбутніх учителів музичного мистецтва. Актуальним завданням вокальної педагогіки сьогодні виступає синтез провідних вокальних методик фахівців різних епох та аналіз накопиченого протягом багатьох десятиліть у пошуку нових форм і методів формування виконавської майстерності та розвитку компетентності майбутніх педагогів, що відповідають рівню сучасної музично-педагогічної дійсності.

Рівнозначність виконавської техніки і художнього процесу освоєння матеріалу виступають запорукою якісного музичного виховання. Завдяки ознайомленню з методиками роботи видатних викладачів, можна за допомогою спеціальних критеріїв порівняльного аналізу виявити найбільш з них оптимальні, цікаві та корисні щодо робіт из формування виконавської (вокальної) компетентності. Цілком зрозуміло, що єдиної методики немає і бути не може. Більшість опитаних нами студентів відповіли, що хотіли б отримувати комплексні знання з основ методик видатних авторів минулих років і сучасності у вигляді факультативу або спецкурсу. Знаючи методики відомих викладачів, можна порівняти їх зі своїми принципами, почерпнути цікаву і корисну для роботи по формуванню виконавської компетентності. Для вирішення завдань вокальної педагогіки доцільно ознайомити студентів з різними методиками. Так, сучасна вокальна методика Лондонської школи спрямована розвиток в учнів співочих навичок і спрямована на творчий розвиток особистості. Методика «Спів у мовної позиції» Сета Ріггса запозичена у італійської школи, де головний й (верхній регістр будується на м'який атаці для всіх жіночих голосів. Особливістю цієї методики є те, що вона не здатна виховати професійного вокаліста «з нуля», але здатна зміцнити, вдосконалити і технічно збагатити голос підготовленого співака, піднявши його на новий рівень виконавської майстерності.

Актуальною сьогодні залишається вокальна методика «Фонопедичний метод розвитку голосу В. В. Ємельянова, коли приспіві водночас функціонують ці резонатори, однак при виконанні низьких звуків голосового регістру домінує грудної резонатор, а при виконанні високих звуків – верхні резонатори.

Для «зглажування» резонаторів існують рекомендації використання методики виспівування та концепції Д. Огороднова, який створив вокальний алгоритм, що поєднує у собі зорові образи, відчуття м'язів та прийоми звукоутворення. Багатьма педагогами використовується дихальна гімнастика А.Н. Стрельникової і вокально-хорові вправи Е. Альбової і Н. Шереметьєвої. Так само, був розроблений комплекс вправ, за системою професора О.Н. Благовідовою. Тут враховані всі вокально-технічні прийоми і на кожен з прийомів підібраний свій комплекс розвиваючих вправ. Короткий огляд декількох з багатьох методик свідчить про те, що у виконавській компетентності майбутнього учителя музичного мистецтва повинен бути присутнім широкий набір технічних прийомів і засобів виконання, що буде оптимізувати процес її формування. Однак, головним принципом залишається єдність техніки і художнього процесу.

Узагальнюючи розглянуте вище, можна зробити висновок, що серед істотних змін, що відбулися у закладах вищої освіти (перехід на багаторівневу систему освіти, впровадження нових стандартів фахової освіти, наукове осмислення компетентнісної моделі вищої освіти) на сьогодні залишається ряд невирішених проблем. Серед них: недостатнє науково-теоретичне обґрунтування компетентнісної парадигми освіти у кожній окремій спеціальності (наприклад – у мистецькій освіті); використання у навчальному процесі форм, методів і засобів, які не відповідають оновленому змісту та ін. Протиріччя між актуальністю вирішення проблеми пошуку ефективних шляхів реалізації компетентнісного підходу в освітній практиці у мистецько-педагогічних закладах вищої освіти і недостатньою розробленістю методичних рекомендацій щодо його вирішення, робить це актуальне питання відкритим. Компетентнісний підхід акцентує увагу на результатах освіти, причому як результати освіти розглядається не сума засвоєної інформації, а здатність людини діяти у різних проблемних ситуаціях, що, на думку фахівців, є його безперечною перевагою над іншими традиційними підходами.

Література:

1. Богуш А.М., Трифонова О.С. та ін. Формування мовної особистості на різних вікових етапах: Монографія/ А.М. Богуш, О.С. Трифонова, О.І. Кисельова, Ж.Д. Горіна, М.П. Черкасов. – Одеса: ПНЦ АПН України, 2008. – 272 с.
2. Грозан С.В. Сутність і структура професійної компетентності майбутніх учителів музичного мистецтва Наукові записки. Серія: Педагогічні науки. Вип. 157.- Кропивницький: РВВ ЦДПУ ім. В. Винниченка, 2017. - С. 156-158. - Режим доступу: <http://www.allbest.ru/>

3. Зимняя И. А. Ключевые компетенции – новая парадигма результата образования/И. А. Зимняя // [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://aspirant.rggu.ru/article.html?id=50758>
4. Клабукова А.В. Пути формирования исполнительского мастерства вокалистов в вузах культуры на основе деятельностного подхода. - М., науч. журнал «Вестник Московского государственного университета культуры и искусства», 2018. - №3.
5. Нестеров В. В., Белкин А. С. Педагогическая компетентность: учеб. пособие / В.В. Нестеров, А. С. Белкин. – Екатеринбург:учебная книга, 2003. – С. 4–16.
6. Хуторской А. В. Ключевые компетенции как компонент личностно-ориентированной парадигмы образования / А. В. Хуторской // Народное образование. – 2003. – №2. – С. 58-64.

Марина Захаренко, Світлана Клубкова
(Одеса, Україна)

ДО ПИТАННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ САМОСТІЙНОСТІ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ МУЗИЧНОГО МИСТЕЦТВА

Соціокультурна орієнтація сучасної освіти передбачає підвищену увагу до потенціалу людини і його індивідуально-особистісних якостей. Сьогодні недостатньо тільки володіти професійними знаннями з обраної професії. Особливої актуальності набувають питання професійного самовдосконалення майбутнього учителя музичного мистецтва, його здатність до самостійного накопичення індивідуального практичного досвіду у процесі навчання в ЗВО. Самостійна діяльність майбутнього учителя музичного мистецтва формує певну життєву і професійну позицію, орієнтовану на саморозвиток та самоактуалізацію.

Багато педагогів і музиканти-виконавців констатують відсутність або недолік у професійно-виконавської діяльності сучасних музикантів таких важливих якостей як творча індивідуальність, емоційна насиченість виконання, художньо-образна змістовність. Наявність вказаних недоліків багато у чому пов'язана зі слабким рівнем розвитку професійної самостійності музикантів. Представники музичної педагогіки (Л. А. Баренбойм, А. А. Миколаїв, Г. Г. Нейгауз, Г. М. Ципін) вважають, що студенту необхідно дати узагальнюючі знання, на основі яких можливий самостійний художньо-творчий пошук у процесі виконавської діяльності. Огляд педагогічної та спеціальної літератури, присвяченої музичному навчанню, дозволяє зробити висновок про те, що проблема професійної самостійності студентів у сфері музично-виконавської освіти залишається ще не вирішеною. Це і зумовило актуальність обраної теми.

Професіоналізм - особлива властивість людей систематично, ефективно і надійно виконувати професійну діяльність у найрізноманітніших умовах. Саме слово «професійний» походить від лат. professionalis - публічна заява про своє заняття. У понятті «професіоналізм» відображується такий ступінь оволодіння людиною всією структурою професійної діяльності, яка відповідає існуючим в суспільстві стандартам та об'єктивним вимогам. Професіоналізм людини - це не тільки досягнення їм високих виробничих показників, а й особливості його професійної мотивації, система його ціннісних орієнтацій, сенсу праці для самої людини. Професіоналізм розглядається в якості інтегральної характеристики людини-професіонала як сукупність стійких особливостей професіонала, що забезпечують певний якісно-кількісний рівень (ефективність, надійність, якість та ін.) професійної діяльності, при виконанні її в різноманітних умовах [2]. Виділимо лише істотні ознаки, які очевидні, і при наявності яких є сенс називати діяльність професійною. Це перш за все система знань і досвіду - якщо мова йде про професіоналізм, в основі повинна бути обізнаність професійної мови, певні навички і вміння, без сукупності яких неможливо стати професіоналом. Також обов'язкове вміння застосувати набуті знання та навички у практиці. Таким чином, професійна діяльність - це система знань, умінь та навичок заснована на досвіді їх застосування. Практика є, з одного боку, результатом розвитку, а з іншого - основою для подальшого професійного зростання.

Проблема професійної самостійності особливо важлива у процесі вузівської підготовки майбутніх учителів музичного мистецтва, що передбачає специфіку у підходах до практичного розуміння музичного мистецтва. Найважливішим показником відповідності навчання у ЗВО сучасним вимогам до якості освіти є професійна самостійна робота студентів, організація якої традиційно виступає у якості актуального завдання музичної освіти. Осмислення проблеми самостійної роботи мало у педагогіці свою історію, протягом якої спостерігалася зміна підходів до трактування позиції того, хто навчається: від об'єкта педагогічного впливу - до суб'єкта навчально-пізнавальної діяльності. Дослідження джерел самостійності особистості, виявлення умов її формування дало підстави вченим сформулювати положення про самостійну роботу з позицій культурологічного підходу (К. А. Абульханова-Славська, Л. І. Анциферова, Г. С. Батищев, М. М. Бахтін, Д. Б. Богоявленська, А. В. Брушлинський, Л. Н. Куликова, А. Н. Леонтьєв, Д. А. Леонтьєв та ін.). Базовою для розробки даного підходу стала концепція цілісного розвитку, у якому самостійна робота може бути не тільки засобом накопичення знань і умінь, а й важливим чинником розвитку творчої активності особистості. Самостійна робота в такому руслі розглядається як якісна характеристика навчально-пізнавальної діяльності особистості, яку не можна звести до якогось обмеженого відрізка часу, коли студент виконує певне завдання, рекомендоване викладачем» [1, с. 14].

У словнику-довіднику з вікової педагогіки дається такий визначення: «Самостійність - вольова властивість особистості, здатність систематизувати, планувати, регулювати і активно здійснювати свою